

Een levensgroot probleem

Maart 1999, baby gevonden op toilet van bioscoop in Den Bosch. April 2001, baby gevonden in bloembak op straat in Rotterdam. September 2002, baby gevonden in doos op bankje van speelpleintje in Den Haag. Juni 2003, baby gevonden in schuur in Leerdam. Slechts bij uitzondering haalt een vondeling de krant. Hoeveel vondelingen Nederland jaarlijks telt, is in nevelen gehuld.

'Het verscheurt een moeder om haar kind te vondeling te leggen, ongeacht waarom ze het doet. Meestal gebeurt het in grote paniek, de vrouw ziet geen enkele andere oplossing voor haar "probleem baby". Vaak heeft ze de zwangerschap ontkend en verborgen. Het is een extreme situatie in een moeilijk leven', vertelt Liesje de Leeuw, beleidsmedewerker van het landelijk bureau van de Fiom. De Fiom biedt onder meer hulp en advies bij zwangerschap, seksueel geweld en adoptie.

De zwangerschap blijft geheim vanwege schaamte en angst, of vanwege traumatische ervaringen. De Leeuw: 'Omdat het kind buitenechtelijk is, verwekt in overspel. Of het resultaat van een verkrachting, misschien zelfs incestueus. Of omdat de vrouw ongetrouwd is, en ze geen seks mag hebben voor het huwelijk. Dus al helemaal geen kind. Angst om door familie gestraft te worden als ontdekt wordt dat ze zwanger is. Een illegale vrouw ziet geen toekomst in een illegaal bestaan voor haar kind, of is bang om uitgezet te worden. Een vrouw kan bang zijn haar baan te verliezen door de komst van een kind. Kortom, normen en waarden rond seksualiteit en de levensomstandigheden van de moeder voeren de druk zo hoog op dat er een geweldige nood ontstaat. De enige uitweg die de vrouw dan nog ziet is haar kind te vondeling leggen.'

Vaak laten moeders hun kind 'verzorgd' achter: met kleren aan, in een doos of op een plek waar de kans groot is dat het kind gevonden wordt. Toch overlijden er baby's door onderkoeling en uitdroging.

Leen Verkade, jeugdcoördinator bij de politie in district Rotterdam-Centrum, over moeders van vondelingen: 'Voor een deel zijn ze niet aanspreekbaar, door allerlei problemen. Kindmoeders – meisjes van 14, 15, 16 jaar – zijn helemaal in paniek. Er zijn ook moeders die echt geen geld hebben om voor hun kind te zorgen.'

Verslaafde vrouwen die een kind krijgen vormen een ander verhaal. Verkade: 'Van iemand die echt goed verslaafd is, is al bij verschillende instanties bekend dat ze zwanger is. Dus dan is de link met de Raad voor de Kinderbescherming snel gelegd, die staat bij wijze van spreken al klaar. Het is ook ooit voorgekomen dat een verslaafde moeder haar baby bij de politie kwam afgeven, omdat ze er toch niet voor kon zorgen.'

Over vaders van vondelingen is zo goed als niets bekend. Waarschijnlijk wisten de meesten niet eens dat er een kind op komst was. En als ze het wel wisten, dan wilden ze er vanaf. Politieaanpak Verkade spreekt liever over 'verwekkers'.

Celine was een paar uur oud toen ze in de hal van een flat in Helmond te vondeling werd gelegd. Een flatbewoner waarschuwde de politie. De agent bracht haar naar een ziekenhuis. Niemand meldde zich en Celine werd geadopteerd. Ze heeft een broer en zus die ook geadopteerd zijn, maar uit India komen. Celine is nu 19 en studeert Management, economie en recht aan de heao.

Rond haar 12e of 13e vertelde Celines moeder dat ze een vondeling is. Een televisieproducent wilde destijds een programma over vondelingen maken en vroeg haar ouders om medewerking. Die weigerden, maar ze waren bang dat Celine via via zou horen dat ze een vondeling is.

'Tussen mijn 12e en mijn 18e was ik soms heel verdrietig. Ik wist niet waar ik bij hoorde'

ILLUSTRATIE: JOSEFIEN VERSTERG

'Het was een erge schok om het te horen. Ik wist dat ik geadopteerd was, maar op die leeftijd bedenk je niet dat je misschien te vondeling bent gelegd. Later ga je steeds meer nadenken waarom dat gebeurd is. Hoe zit dat in elkaar? De drang om meer te weten te komen en om mijn biologische ouders te zoeken werd steeds sterker. Het is een deel van mijn leven dat ik niet ken, en mijn ouders weten niet meer dan ik. Tussen mijn 12e en mijn 18e was ik soms heel verdrietig, en voelde ik me niemand. Ik wist niet waar ik bij hoorde, en wie ik was.'

'Hij die een kind beneden zeven jaar te vondeling legt of met het oogmerk zich ervan te ontdoen, verlaat, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste vier jaar en zes maanden.' Aldus het Wetboek van Strafrecht.

Herhaaldelijk is de strafbaarheid ter discussie gesteld, omdat het weinig zin heeft de moeder te straffen. Maar strafbaarheid maakt het mogelijk de politie in te schakelen. En die is bevoegd om alle opsporingstechnieken in te zetten om de moeder te vinden. Daardoor wordt het belang van het kind beter gediend. Een van de kinderrechten is immers het recht van een kind op kennis over zijn afstamming.

De procedure na de ontdekking van een vondeling is duidelijk. Als een kind, een jonge baby vaak, gevonden wordt, hoort de politie dit meestal snel. Het kind moet meteen door een arts onderzocht worden; ziekenhuizen en artsen zijn verplicht de politie te melden dat ze een vondeling onderzocht hebben. De politie licht de Raad voor de Kinderbescherming in. Terwijl de politie probeert de moeder op te sporen, vraagt de Raad bij de kinderrechtster om voorlopige voogdij over de vondeling. De voogd zoekt voor het kind een plek in een pleeggezin of een tehuis. De politie licht de officier van justitie in, die weer de burgemeester op de hoogte stelt. De burgemeester kiest een voor- en achternaam en geeft het kind aan bij de burgerlijke stand.

Wordt de moeder gevonden, of meldt ze zich, dan wordt de Fiom of de Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind (VBOK) erbij geroepen, of soms een psychiater. De moeder krijgt hulp voor de problemen die haar ertoe brachten haar kind te vondeling te leggen. Onderwijl verblijft het kind in een gastgezin en onderzoekt de Raad hoe het verder moet. Kan en wil moeder het kind toch zelf opvoeden, eventueel met hulp? Wil ze afstand doen? Of kiest ze voor plaatsing in een pleeggezin en een bezoekregeling? De Raad overlegt hierover met de voogd en met de organisatie – Fiom of VBOK – die de moeder begeleidt. De Raad heeft alleen direct contact met de moeder als ze een officiële afstandsverklaring aflegt, waarin ze verklaart zich niet te verzetten tegen adoptie.

'Ik kwam in de hal
van die flat, ik zag
de plek waar ik
toen lag als baby'

Luikje

In Hamburg heeft een instantie voor jeugdhulpverlening in april 2000 de *Babyklappe* geïnstalleerd: een soort loket in een muur waar een baby neergelegd kan worden. Moeders kunnen ook anoniem via een noodtelefoon contact opnemen en afspreken om hun kind in de *Babyklappe* te leggen. Ze hebben acht weken de tijd om te besluiten wat ze willen; de *Findelbaby* verblijft zolang in een pleeggezin. Als de moeder het kind toch niet wil houden, wordt het vervolgens ter adoptie aangeboden. Jaarlijks telt Duitsland ongeveer veertig vondelingen.

Ook in Nederland en België ontbrandde de discussie over zo'n anonieme voorziening voor vondelingen. Tegenstanders brengen in dat het ouders te makkelijk wordt gemaakt om zich aan hun ouderlijke plichten te onttrekken. Een kind krijgt het psychologisch zwaar, omdat het nooit zijn eigen afkomst zal kennen. Voorstanders betogen dat door zo'n luikje het kind tenminste in leven blijft. In Nederland resulteerde de discussie niet in de creatie van een vondelingenluikje. Raadsmedewerker Juul Polders vindt dat een luikje de suggestie wekt dat het een schande is om onbedoeld een kind te krijgen. Bij gebruik van een luikje laat je bovendien het kind in de steek. Polders: 'Wie haar kind naar zo'n vondelingenluikje kan brengen, kan reizen en is dus ook in staat om het kind bij hulpverlening onder te brengen.'

Politieaanverzorger Verkade heeft gemengde gevoelens over een vondelingenluikje. 'Als je toch je kind te vondeling wilt leggen, is een luikje misschien beter voor het kind. Maar stimuleer je ouders zo niet, wordt het niet makkelijker om je kind te vondeling te leggen? Er zijn genoeg voorzieningen in Nederland waar je je kind kunt afgeven: het politiebureau, de Raad voor de Kinderbescherming of het AMK. Dat is bovendien niet strafbaar.'

Blijft de moeder spoorloos, dan besluit de kinderrechter na drie maanden definitief over het gezag over een kind. Het kind kan geadopteerd worden. Voor de adoptie van een in Nederland geboren kind gelden strengere eisen dan voor de adoptie van een buitenlands kind. De biologische moeder woont dichtbij, niet aan de andere kant van de wereld. Ze kan informatie over of contact met haar kind zoeken. Adoptiefouders dienen bereid te zijn daaraan mee te werken. Pas na een jaar verzorging en opvoeding in hun gezin kunnen ze het kind adopteren. Tot die tijd kan de moeder terugkomen op haar besluit om afstand van haar kind te doen.

Volgens politieaanverzorger Verkade is het uitzonderlijk als er geen enkel spoor van de oorsprong van het kind wordt gevonden. 'Er is altijd wel iemand van de familie te traceren. Behalve als de moeder hier illegaal is, dan vind je niets meer terug.'

Vorig jaar schreef Celine een brief aan het televisieprogramma *Spoorloos*. 'Ik was er toen veel mee bezig, elke avond dacht ik erover na. Ik wilde erachter komen wat er is gebeurd. Het is heel eng, je moet het durven. Er is de angst dat je ouders geen contact met je willen, dat je niet met open armen wordt verwelkomd. Maar ik wilde ook niet te lang wachten – stel dat je te laat begint met zoeken en ze zijn al overleden.'

In januari 2003 deed Celine haar oproep bij *Spoorloos*. 'Het was een moeilijke tijd, want stapje voor stapje kom je meer te weten. Ik kwam in de hal van die flat, ik zag de plek waar ik toen lag als baby. Ik ontmoette die politieagent

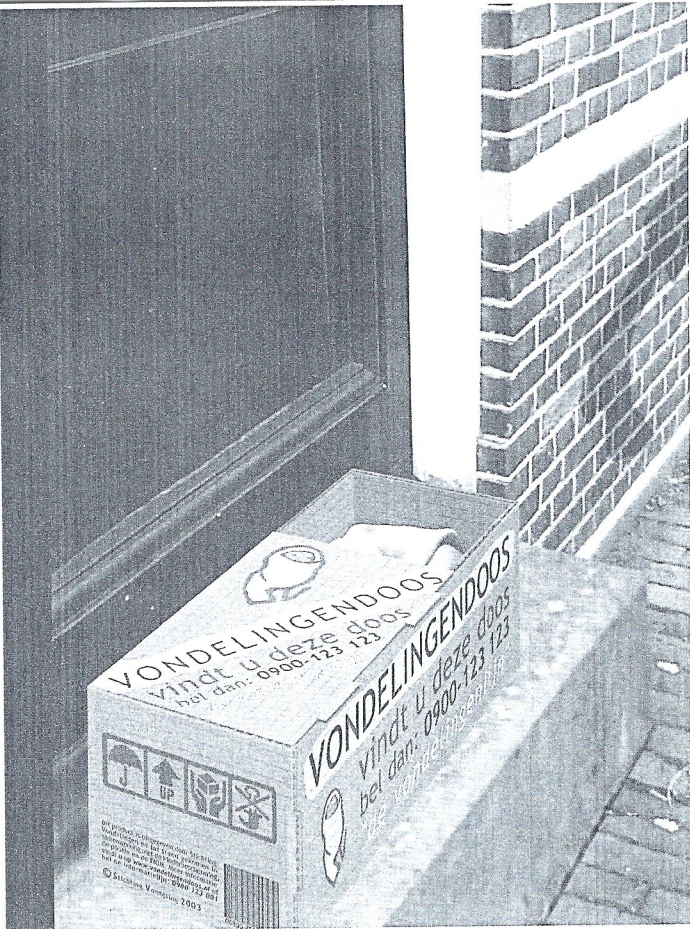
weer, een lieve man. Hij heeft altijd het gevoel gehad dat hij nog ergens een dochter heeft, ik. Hij was die eerste uren bij mij, hij is een deel van mijn leven. We bellen nu vaak.'

'We dachten altijd dat ik misschien van Surinaamse of Antilliaanse afkomst ben. Maar ik kreeg alleen reacties van Molukse mensen. Ze zagen duidelijk Molukse kenmerken in mijn gedrag en gezicht. Daar schrok ik van, dat had ik niet verwacht en ik wilde er ook niet meteen aan toegeven. Ik heb een paar Molukkers gesproken, en dat bracht veel herkenning over hoe je denkt, hoe je je gedraagt. Ik kreeg het gevoel dat ik ergens bij hoor. Maar de reacties hebben niet geleid tot meer informatie over mijn biologische ouders. Het antwoordnummer bij *Spoorloos* blijft een jaar open. En er is een Molukse contactpersoon die meehelpt en aan wie mensen hun reacties kwijt kunnen.'

Het is lastig om meer dan algemene informatie over vondelingen in Nederland te vinden. De Fiom, de politie en de Raad voor de Kinderbescherming willen zo min mogelijk publiciteit en zijn terughoudend met concrete gegevens. Betrokkenen wijzen op de belangen en bescherming van het kind, dat het meest gebaat zou zijn bij zwijgen. Daarnaast zou het zo weinig voorkomen in Nederland dat er nauwelijks kennis over is. Voor vondelingen zelf is het onderwerp bijzonder pijnlijk om over te praten.

Juul Polders, beleidsmedewerker adoptie bij de Raad voor de Kinderbescherming, heeft zelf niet direct met vondelingen te maken. Ze weet van een collega wel dat een vondelingenzaak emotioneel zwaar is voor een raadsmedewerker. 'Het hakt er echt in.' Waarom? Een kind te vondeling leggen druist in tegen de missie van de Raad en tegen de menselijke natuur. Het is ook professioneel zwaar: de media duiken er direct op, maar ook je vrienden, bureaus en kennissen hebben het erover. Terwijl je in het belang van

ILLUSTRATIE: JOSEFIEN VERSTEEG

Een kind te vondeling leggen druist in tegen de missie van de Raad en tegen de menselijke natuur

het kind en de moeder helemaal niets over de zaak mag zeggen. Betrokken medewerkers moeten alert blijven en goed op hun woorden passen. Bovendien vergt een vondelingenzaak veel van het vermogen om samen te werken, meer dan normale beschermingszaken. Er moet direct en snel veel geregeld worden met de politie, het Openbaar Ministerie, het ziekenhuis, de Fiom en de burgerlijke stand, terwijl de media te woord gestaan moeten worden en geen van de betrokkenen iets mag zeggen. Bij de Raad is door eerdere zaken bekend dat moeders van vondelingen de media-aandacht erg confronterend vinden, zelfs jaren later nog. Ook voor vondelingen zelf is het pijnlijk.

Het is onduidelijk hoeveel kinderen er jaarlijks in Nederland te vondeling worden gelegd, en of hun aantal stijgt of daalt. Niemand die dat met zekerheid kan zeggen. In krantenberichten kom je er ongeveer drie per jaar tegen. De regering schatte het aantal op 4 à 5 per jaar, blijkt uit antwoorden op Kamervragen over vondelingen in 2000. Het kersverse *Informatieblad Vondelingen*, een gezamenlijk product van de Raad voor de Kinderbescherming en de Fiom, spreekt van 'enkele kinderen per jaar'. Sommigen noemen op grond van hun eigen ervaring een groter aantal, variërend van vijf tot tien vondelingen per jaar.

o|25 belde met alle 25 politieregio's in Nederland met de vraag hoeveel vondelingen er de afgelopen twee jaar zijn aangetroffen. De politie weet het niet precies, zo blijkt. 'Vondeling' is geen trefwoord in het registratiesysteem. In plattelandsregio's zegt de afdeling communicatie, meestal uit het hoofd, dat er de afgelopen jaren geen vondelingen zijn aangetroffen. In de grote steden is het bijhouden van het aantal veel werk. Om ze te tellen moet de politie honderden meldingen van aangetroffen kinderen – van wie in

verreweg de meeste gevallen de ouders binnen een uur waren gevonden – doorvlooiën op zoek naar vondelingen. In Rotterdam bijvoorbeeld, de stad waar politiemann Verkade in zijn district jaarlijks zo'n vijf vondelingen telt, heeft de vraag bij de voorlichting 'geen prioriteit'. Hetzelfde in Dordrecht. Den Haag weet er één te melden, Amsterdam twee.

Vondelingen worden nergens als zodanig geregistreerd; elke instantie hanteert een eigen invulling van het begrip. In politieregistraties kun je vondelingen vinden onder trefwoorden als 'vermist', 'dood' of 'aangetroffen kind'. Verkade schat dat er in zijn district, Rotterdam-Centrum, jaarlijks vijf vondelingen zijn. 'Dan heb ik het dus over kinderen die levend en voldragen zijn. Anders praat je over een dood kind. En pas na 24 uur noemen wij het een vondeling. En ook tot maximaal 3 jaar; ouder dan 3 is het niet echt een vondeling meer.'

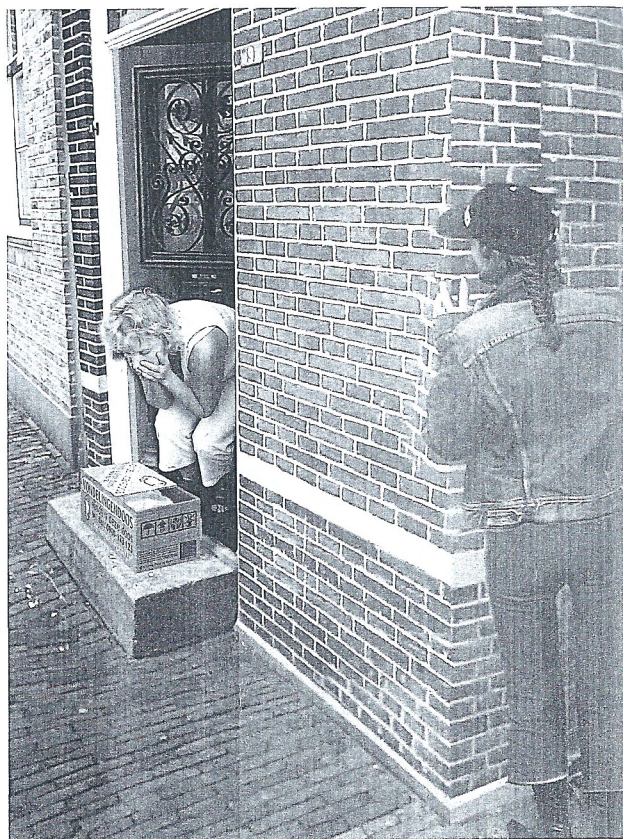
Eind april hadden ze nog een vondeling, een meisje van 3 jaar, bij de Pauluskerk. Verkade: 'Na twee dagen speurwerk bleek dat ze door haar opa daar gedumpt is. Haar Chinese moeder is uitgezet naar China; haar vader werkt dag en nacht om de moeder zo snel mogelijk aan een verblijfsvergunning te helpen. Het meisje was zo lang aan de zorgen van opa en oma toevertrouwd, maar die zorg duurde maar drie weken. Toen was het kostgeld op dat moeder had gegeven en opa stalde zijn kleinkind bij de Pauluskerk. De vader wist van niets. Het meisje verblijft nu in een tehuis en inmiddels is voogdij aangevraagd.'

Volgens Verkade zijn er niet meer vondelingen gekomen de laatste jaren. Wel is er meer aandacht van de pers. 'Jour-

'Die moeder weet
intuïtief ook dat het
niet hoort. Ze
schaamt zich en
vertelt niets, later
ook niet'

ILLUSTRATIE: JOSEFIEN VERSTEEG

nalisten vangen via scanners berichten op en vragen dat na bij de politie. Soms wil de politie media als de krant of de televisie gebruiken bij de opsporing van de moeder.' Zelf heeft hij in zijn twintig dienstjaren drie keer te maken gehad met een vondeling.

De Raad voor de Kinderbescherming weet niet hoeveel vondelingen er zijn, zegt Juul Polders, beleidsmedewerker adoptie bij de Raad. 'Dat wordt nu niet apart geregistreerd. Om daar achter te komen zou elk dossier nagekeken moeten worden, om te zien of er iets vermeld is over de situatie rond de geboorte. We gaan het wel opnemen in ons nieuwe registratiesysteem.'

Liesje de Leeuw van de Fiom: 'Er zijn geen casussen van vondelingen beschreven omdat het aantal klein is en het verschijnsel maatschappelijk niet relevant lijkt.' Haar collega Mea Coppens, sinds 1974 maatschappelijk werker bij de Fiom: 'Over vondelingen weten we weinig, want het is een verzwegen problematiek. Het beeld is dat een moeder die zoiets doet ontaard en onverantwoordelijk is. En die moeder weet intuïtief ook dat het niet hoort. Ze schaamt zich en vertelt niets, later ook niet.'

Coppens heeft in die dertig jaar enkele vrouwen begeleid die hun kind te vondeling hebben gelegd. Daar kan ze vanwege haar beroepsgeheim niets over zeggen. In 1985 deed Coppens met een collega via de Fiombureaus en -tehuizen onderzoek naar vrouwen die hun kind te vondeling hadden gelegd. Dat onderzoek is echter niet openbaar. De concrete informatie zou – ook nu nog – te herleidbaar zijn. Voor zover Coppens weet is dat het laatste onderzoek naar vondelingen geweest, in ieder geval bij de Fiom.

Het lijkt erop dat de groep vrouwen die hun kind te vondeling legt, veranderd is. Tegenwoordig zouden het vooral allochtone en illegale vrouwen zijn. Die verschuiving heeft voor een deel te maken met andere normen en waarden rond seksualiteit, het huwelijk, en ongetrouwd of alleenstaand ouderschap.

De Leeuw: 'In de jaren zestig steeg het aantal afstands-moeders. Er waren meer jonge vrouwen, door de *babyboom* na de oorlog. Er heerste een heel repressief seksueel klimaat in Nederland, dus ongetrouwd zwanger raken en een kind krijgen was uit den boze. Als alleenstaande moeder ging je zwaar gebukt onder de schande. In de jaren zeventig daalde het aantal afstandsmoeders door maatschappelijke bewegingen als democratisering, individualisering, de vrouwenbeweging en de beschikbaarheid van anticonceptie. Tot 1980 ongeveer deden jaarlijks 1.000 tot 1.200 vrouwen afstand van hun kind. Nu zijn dat er nog veertig à vijftig per jaar.'

Een kind te vondeling leggen is al eeuwenlang een oplossing voor een ongewenste zwangerschap. In de zeventiende eeuw werden kinderen te vondeling gelegd bij kerken en weeshuizen. De gebouwen hadden daarvoor vaak een speciaal hoekje of luikje. Het ging om een paar honderd baby's per jaar in Europa. Ouders kozen hier vaak voor uit armoede, of omdat ze al te veel kinderen hadden.

Napoleon legaliseerde in 1881 het te vondeling leggen door toe te staan dat ouders anoniem hun kind achterlieten bij een ziekenhuis. In 1941 werd het in Frankrijk wettelijk mogelijk anoniem te bevallen in een ziekenhuis en vervolgens het kind achter te laten. Daarnaast kunnen Franse ouders hun kind anoniem bij het maatschappelijk werk achterlaten, zodat het opgroeit als een *pupille d'état* – een pupil van de staat.

In Italië resulteert een bevalling niet automatisch in de erkenning van het kind door de moeder

Japanse toestanden?

De kleutertoets. Op het moment dat de deskundigen erover denken de nieuwe versie van de intelligentietest Wisc van de markt te halen, op het moment dat de diagnoses hoogbegaafd onterecht toenemen omdat we de intelligentie van kinderen niet goed kunnen meten, wordt een toets ontwikkeld voor kleuters. Waanzin, want hetgeen kinderen ontwikkelen op kleuterleeftijd kunnen we nauwelijks meten.

Een goed voorbeeld van die waanzin is de taalontwikkeling. We hebben onze mond vol van taalachterstand, maar vergeten dat dat een normaal

Delphi

aspect is van de rijping van jongens. In de tijd dat meisjes taal ontwikkelen, onder-

zoeken jongens voorwerpen en ontwikkelen ze hun technisch inzicht. We klagen bij meisjes echter niet over hun technische achterstand.

Einstein was geen briljante leerling. Had hij de relativiteitstheorie kunnen ontwikkelen als hij taalstimuleringsprogramma's had moeten volgen? Al vroeg waarschuwde Arnold Gesell ervoor bij kinderen vaardigheden te trainen waar ze niet aan toe zijn. Niet alleen kost dat meer tijd, het is ook niet vrijblijvend. De training op het ene gebied remt de ontwikkeling elders. Einstein had misschien de noodzakelijke basisinzichten niet verworven als hij getraind was in zijn zwaktes.

Bovendien blijkt als we een echte taalachterstand constateren dat alle taalstimuleringsprogramma's die niet kunnen doen inhalen. Dus waar zijn we mee bezig? Als een olifant lopen we rond in de porseleinkast van de ontwikkeling van het kind.

Testen op 4-jarige leeftijd blijkt weinig voorspellende waarde te hebben voor sociaal, cognitief, emotioneel en maatschappelijk functioneren later. De beste voorspeller is de *candy-reward*: kinderen van 4 jaar voorleggen of ze nu één snoepje willen of straks twee. In die simpele keuze zitten menselijke aspecten als impulsiviteit, uitstellen van behoefte en toekomst plannen.

Bracht de vorige eeuw met haar seksuele revolutie een toename van excessen op het gebied van seksueel misbruik voort, in deze eeuw met haar aandacht voor intelligentie is het risico van intellectueel misbruik groot. Japan is gidsland: pesten, zelfdoding, depressie en isolement is de prijs die kinderen daar betalen voor de intellectuele stimulering door hun ouders en leerkrachten.

Volgen, stimuleren en begeleiden is iets anders dan meten en achterstanden proberen op te heffen. Meten leidt tot stress en minderwaardigheidsgevoelens. Als er iets beschadigend is voor het zelfbeeld van kinderen, is dat het gevoel dat er iets mis is met ze.

Martine F. Delfos

Martine Delfos is zelfstandig gevestigd psycholoog, therapeut en publicist.

Ook in Luxemburg, Spanje, Italië en Oostenrijk is anoniem bevallen mogelijk. In Italië resulteert een bevalling niet automatisch in de erkenning van het kind door de moeder. Erkenning is een vrijwillige handeling van de ouders. Als een moeder haar kind niet erkent, verkeert het kind 'in staat van verlatenheid' en kan het geadopteerd worden. Oostenrijkse ziekenhuizen krijgen steeds meer Oost-Europese vrouwen die anoniem bevallen en daarna verdwijnen met achterlating van hun baby.

'Het vondeling zijn heeft mijn leven niet erg beïnvloed', vertelt Celine. 'Niemand kan voelen wat ik voel, maar ik krijg veel steun van mijn ouders en van mijn broer en zus. Zij begrijpen waarom ik mijn ouders zoek, zij zijn immers zelf ook geadopteerd. Maar zelf voelen ze die drang om te zoeken niet.'

'Ik heb ook veel steun gehad van onbekende mensen die me brieven schrijven. Nu kan ik het beter naast me neerleggen. De drang om verder te zoeken, om meer te weten van de Molukse cultuur bijvoorbeeld, komt later wel weer.'

'Ik heb dat niemand-gevoel nu niet meer. Ik heb al familie, en dat zal altijd zo blijven. Mijn ooms, tantes, neven en nichten, ze zijn allemaal van mij. Ik heb nu mijn eigen leven. Mijn ouders hebben me gesteund in het zoeken naar mijn identiteit. Je moet je realiseren dat het niet gaat lukken om meer te weten te komen. Het klinkt allemaal positief, en het gaat ook goed. Maar ik heb er geen vrede mee. Je wilt altijd weten wie je ouders zijn, dat gaat nooit weg. Ik zal nooit de hoop opgeven.'

JANNEPHINE SNIJDERS